

Sygn. akt III USKP 76/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Józef Iwulski

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania T. K.

od decyzji Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w L.

o ustalenie stopnia niepełnosprawności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 18 listopada 2021 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Okręgowego w L.

z dnia 18 września 2019 r., sygn. akt VIII Ua (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w L., wyrokiem z dnia 7 lutego 2019 r., po rozpoznaniu sprawy T. K. przeciwko Wojewódzkiemu Zespołowi do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w L. o ustalenie stopnia niepełnosprawności, na skutek

odwołania T. K. od orzeczenia Wojewódzkiego Zespołu do spraw Orzekania o Niepełnosprawności w L. z dnia 15 maja 2018 r., oddalił odwołanie.

Na podstawie dowodu z opinii biegłych z zakresu chirurgii, neurologii, psychiatrii i psychologii, ustalono w sprawie, że stan zdrowia wnioskodawcy - w zakresie specjalizacji tych biegłych - łącznie powoduje lekki stopień niepełnosprawności na stałe; symbol niepełnosprawności 02-P. Biegli rozpoznali u wnioskodawcy zespół uzależnienia od alkoholu, osobowość nieprawidłową, cechy organicznego uszkodzenia OUN o niewielkim nasileniu, padaczkę alkoholową w wywiadzie oraz stan po złamaniu goleni prawej. Wyjaśnili, że w opinii biegłych psychiatry i psychologa, opiniowany nie jest osobą upośledzoną umysłowo ani psychicznie. Jest uzależniony od alkoholu. Uzależnienie wymaga abstynencji od alkoholu oraz podjęcia leczenia w lecznictwie odwykowym. Zaburzenia osobowości nie są chorobą psychiczną. Padaczka alkoholowa występuje po przerwaniu ciągu picia i występowanie napadów padaczkowych jest związana z nadużywaniem alkoholu. Nie ma dokumentacji z leczenia w oddziale neurologicznym ani z pobyków w oddziałach ratunkowych z powodu napadów padaczkowych i zdaniem biegłej neurolog, padaczka alkoholowa nie powoduje niepełnosprawności. Z kolei przebyte w 2012 r. złamanie goleni prawej nie powoduje u opiniowanego dolegliwości ze strony układu kostno-stawowego. W badaniu ortopedycznym stwierdzono: ruchy w stawach skokowych symetryczne, chód sprawny, bez zaników mięśni dlatego z powodów ortopedycznych - urazowych, nie stwierdza się niepełnosprawności.

Z kolei biegła specjalista chorób płuc i alergologii w swojej opinii wskazała, że stan po przebytych leczeniu operacyjnym ropnia płuca lewego oraz ropniaka opłucnej, zmiany pooperacyjne pod postacią zgrubienia opłucnej lewej oraz częściowa resekcja żeber po stronie lewej, mogące wpływać na wydolność wysiłkową opiniowanego, prowadzą do niepełnosprawności w stopniu lekkim z powodów pulmonologicznych. Niepełnosprawność powstała w 2010 r. a ze względu na trwałe pooperacyjne zmiany anatomiczne i stopień niepełnosprawności ma charakter trwały.

Z tych przyczyn Sąd Rejonowy uznał, że wnioskodawca nie spełnia przesłanek z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji

zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 573).

Sąd Okręgowy w L., wyrokiem z dnia 18 września 2019 r., oddalił apelację wnioskodawcy od wyroku Sądu Rejonowego.

W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy wskazał, że postępowanie dowodowe zostało przeprowadzone w sposób prawidłowy a Sąd Rejonowy trafnie oparł swoje rozstrzygnięcie na przeprowadzonych opiniach biegłych. Dowody z tych opinii, według Sądu, stanowią miarodajne źródło dla ustalenia faktów mających dla sprawy istotne znaczenie, których zakres wyznacza treść art. 4 ust. 2 i 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Sąd Okręgowy oddalił zgłoszony w apelacji wniosek dowodowy odnośnie do dopuszczenia dowodu z kolejnej opinii biegłych, biorąc pod uwagę treść przepisu art. 381 k.p.c., podkreślając, że apelujący nie składał merytorycznych zastrzeżeń do opinii a zgłoszony dowód mógł powołać w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji. Jednocześnie brak jest okoliczności wskazujących, że potrzeba powołania się na powyższy dowód wynikła później. Zauważył także, że sąd nie jest obowiązany dopuścić dowód z opinii kolejnego biegłego w każdym wypadku, gdy złożona opinia nie jest korzystna dla strony składającej wniosek. Potrzeba powołania innego biegłego powinna wynikać z okoliczności sprawy, a nie z samego niezadowolenia strony z dotychczas złożonej opinii.

W ocenie Sądu Okręgowego, biorąc pod uwagę przebieg postępowania dowodowego przed Sądem Rejonowym, nie ma konieczności wywołania opinii kolejnych biegłych lekarzy. Wobec powyższego, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia ustalenia wynikające z opinii biegłych lekarzy co do zakresu i skutków naruszenia sprawności organizmu wnioskodawcy, Sąd Rejonowy prawidłowo uznał, że brak jest przesłanek do zaliczenia T. K. do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności. Stwierdzone u wnioskodawcy naruszenie sprawności organizmu powoduje istotne obniżenie zdolności do wykonywania pracy w porównaniu do zdolności jakie wykazywałaby osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością fizyczną i psychiczną. Wnioskodawca nie wymaga stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innych osób w pełnieniu ról społecznych i w podstawowych czynnościach dnia codziennego oraz nie wymaga

stanowiska pracy w warunkach chronionych - co kwalifikuje go do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

W skardze kasacyjnej, zaskarżającej wyrok Sądu Okręgowego w całości, wnioskodawca, zastępowany przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu, zarzucił:

1) naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2), a mianowicie;

a) art. 386 § 2 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 5 k.p.c. w związku z art. 212 k.p.c. w związku z art. 278 § 1 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. w związku z art. 286 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. oraz art. 117 § 1 k.p.c., przez całkowite pominięcie przez Sąd drugiej instancji, że wnioskodawca w toku postępowania przed Sądami obu instancji, będąc osobą niereprezentowaną przez profesjonalnego pełnomocnika, nieumiejącą samodzielnie czytać ani pisać, cierpiącą na poważne schorzenia natury psychologiczno-neurologicznej, przejawiające się m. in. (zgodnie z opiniami biegłych wydanymi w sprawie): padaczką, spowolnieniem psychoruchowym, zaburzeniami osobowości (osobowość nieprawidłowa), zmianami organicznymi ośrodkowego układu nerwowego obniżającymi funkcjonowanie poznawcze, został pozbawiony możliwości obrony swych praw, co powodowało konieczność pouczenia go przez Sądy o możliwości ustanowienia pełnomocnika z urzędu, który mógłby świadczyć mu pomoc w prowadzeniu sprawy, formułując prawidłowe wnioski i zarzuty, a także o możliwości zgłaszania zastrzeżeń do niekorzystnych dla niego opinii biegłych i zgłoszenia dalszych wniosków dowodowych, co umożliwiłoby wnioskodawcy sformułowanie wniosków o wydanie ustnych bądź pisemnych opinii uzupełniających, natomiast brak takiego pouczenia nie pozwolił wnioskodawcy na skuteczną obronę swych praw przez dalsze wykazywanie, że jest osobą o co najmniej umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, co skutkowało nieważnością postępowania;

b) art. 385 k.p.c. , przez jego zastosowanie, mimo że apelacja wnioskodawcy była w pełni uzasadniona;

c) art. 381 k.p.c. w związku z art. 278 § 1 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. w związku z art. 286 k.p.c. oraz art. 382 k.p.c., przez bezpodstawne oddalenie zgłoszonego przez wnioskodawcę w apelacji wniosku o „powołanie komisji

lekarskiej w innym składzie”, mimo że wniosek nie powinien zostać uznany za spóźniony, gdyż wnioskodawca skutecznie i prawidłowo wyartykułował swe zastrzeżenia do wydanej na etapie pierwszej instancji opinii biegłych już na rozprawie w dniu 24 stycznia 2019 r., jednakże ze względu na swoje schorzenia, brak pełnomocnika i brak stosownych pouczeń ze strony Sądu nie był w stanie sprecyzować takiego wniosku na jedynej rozprawie wyznaczonej w jego sprawie, mimo że zapisana w protokole tej rozprawy wypowiedź wnioskodawcy jednoznacznie sugerowała chęć zwalczenia opinii biegłych, co też wnioskodawca uzasadnił, wskazując na oczywiste rozbieżności pomiędzy opinią biegłych a faktami wynikającymi z dokumentacji medycznej i dotychczasowego orzecnictwa zespołów do spraw orzekania o stopniu niepełnosprawności wydawanego w jego sprawie;

d) art. 382 k.p.c. w związku z art. 381 k.p.c. w związku z art. 241 k.p.c. i art. 217 § 2 k.p.c. oraz art. 232 zdanie drugie k.p.c., art. 278 § 1 k.p.c., art. 285 § 2 k.p.c. i art. 286 k.p.c., przez zaniechanie przeprowadzenia uzupełniającego postępowania dowodowego w postaci uzupełniającej łącznej opinii biegłych wszystkich specjalności lub też łącznej opinii nowego zespołu biegłych o tych samych specjalnościach co biegli opiniujący już w sprawie, ewentualnie dodatkowo biegłego z zakresu medycyny pracy z urzędu lub też na wniosek skarżącego zawarty w apelacji, na okoliczność ustalenia stopnia niepełnosprawności, z uwzględnieniem uzupełnionego materiału dowodowego, a także faktu uznania go za niepełnosprawnego w stopniu lekkim zarówno w zakresie pulmonologicznym, jak i neurologiczno-psychologicznym, co może sprowadzać „ogólną/łączną” niepełnosprawność w stopniu wyższym niż lekki, które to fakty były istotne dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, mając na uwadze zastrzeżenia wnioskodawcy zgłoszone na rozprawie w dniu 24 stycznia 2019 r. oraz złożone przez niego w tym dniu na rozprawie dowody z dokumentów w postaci dokumentacji medycznej, których ocena i ustalenie znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy wymagały wiedzy specjalnej, zważywszy na fakt, że Sąd ma możliwość przeprowadzenia dowodów z urzędu, a sam fakt, że wnioskodawca, który występował bez pełnomocnika, cierpiący na zaburzenia natury neurologiczno-psychologicznej i o ograniczonych umiejętnościach poznawczych, spowolniony psychofizycznie, nie

wnioskował na etapie pierwszej instancji w sposób sformalizowany o przeprowadzenie takich dowodów, nie zwalniał Sądu od przejęcia inicjatywy i dopuszczenia dowodów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, tym bardziej że oddzielne opinie biegłych różnych specjalności nie dawały pełnego całościowego obrazu stanu niepełnosprawności skarżącego;

e) art. 236 k.p.c. i art. 224 § 1 k.p.c., przez nierozpoznanie wniosku dowodowego wnioskodawcy o dopuszczenie dowodu z dokumentów w postaci dokumentacji medycznej złożonej i przyjętej do akt sprawy na rozprawie w dniu 24 stycznia 2019 r., która miała istotne znaczenia dla oceny stopnia niepełnosprawności wnioskodawcy;

2) naruszenie przepisów prawa materialnego, przez jego niewłaściwe zastosowanie, a mianowicie art. 4 ust. 2 i 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych - polegające na błędnym przyjęciu, że wnioskodawca nie jest osobą o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności a spełnia przesłanki do uznania go za osobę o lekkim stopniu niepełnosprawności, podczas gdy materiał dowodowy zgromadzony w niniejszej sprawie nie pozwalał na dokonanie takiej subsumpcji, a niepełnosprawność wnioskodawcy, wbrew twierdzeniom zawartym w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, nie daje się zakwalifikować do lekkiego stopnia, gdyż stwierdzone u wnioskodawcy naruszenie sprawności organizmu powodujące w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną lub jego ograniczenia w pełnieniu ról społecznych, nie dają się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne, a wnioskodawca nie może wykonywać jakiegokolwiek pracy w tzw. „normalnych” warunkach, zarówno fizycznej, jak i umysłowej, a występujące u niego deficyty wymagają także wsparcia i pomocy innych osób, co jest przesłanką zaliczenia do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

Wskazując powyższe podstawy, pełnomocnik skarżącego wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w L. do

ponownego rozpoznania oraz o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutu nieważności postępowania, należy podkreślić, że w zakresie kontroli Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym co do zasady znajduje się postępowanie przed Sądem drugiej instancji. Wobec tego Sąd Najwyższy może uwzględnić nieważność postępowania przed Sądem pierwszej instancji pośrednio, to jest w ramach rozpoznawania zarzutu naruszenia art. 386 § 2 k.p.c., pod warunkiem, że naruszenie to miało wpływ na rozstrzygnięcie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2016 r., II CSK 447/15, LEX nr 2023849). Taki też zarzut postawiony został w skardze kasacyjnej (naruszenia art. 386 § 2 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c.), jak i również zarzut ten odnosi się do postępowania przed Sądem drugiej instancji.

Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem, odmowa ustanowienia dla strony pełnomocnika z urzędu co do zasady nie usprawiedliwia zarzutu nieważności postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony swych praw. Inaczej jest wtedy, gdy strona swoim zachowaniem wykazuje nieznajomość reguł postępowania lub nieporadność prowadzącą do tego, że przy faktycznym lub prawnym skomplikowaniu sprawy nie jest w stanie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego jej prowadzenia (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 lipca 2000 r., I CKN 787/00, LEX nr 1170494 oraz z dnia 2 grudnia 2015 r., IV CZ 58/15, LEX nr 1973561; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 2 marca 2005 r., III CSK 533/04, LEX nr 197647; z dnia 12 września 2007 r., I CSK 199/07, LEX nr 461625; z dnia 16 kwietnia 2008 r., V CSK 564/07, LEX nr 424339; z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 50/08, LEX nr 424321; z dnia 14 lutego 2013 r., II CSK 385/12, LEX nr 1314387). Stosownie do jeszcze dalej idącego poglądu, pozbawienie możliwości obrony interesów spowodowane tą przyczyną występuje tylko w rzadkich i wyjątkowych przypadkach oczywiście wadliwej oceny zdolności poznawczych, intelektualnych i komunikacyjnych strony, która jest tak dalece nieporadna, że jej osobiste uczestnictwo i obrona interesów w postępowaniu jest

jedynie formalnym pozorem (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2013 r., II CSK 167/13, LEX nr 1433563). W orzecnictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się również, że choroba lub inna ułomność psychiczna strony sama przez się nie powoduje nieważności postępowania z powodu niemożności obrony przez stronę swych praw (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 50/08, LEX nr 424321; z dnia 19 lutego 2010 r., IV CSK 318/09, LEX nr 678016). Nieważność taka zachodzi wtedy, gdy strona, której odmówiono ustanowienia pełnomocnika z urzędu, ze względu na stan zdrowia psychicznego nie jest w stanie podjąć racjonalnej obrony swych praw w postępowaniu sądowym (por. wyrok Sądu Najwyższego przywołany wyżej - z dnia 14 lutego 2013 r., II CSK 385/12; przywołane wyżej postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2015 r., IV CZ 58/15). W dotychczasowym orzecnictwie sądowym o nieporadności strony świadczyły i za wyjątkowością sytuacji przemawiały między innymi: niepełnosprawność strony, niesłyszającej i niemówiącej od dzieciństwa z bardzo dużą wadą wzroku, która poza złożeniem pism procesowych przygotowanych przez pracowników stowarzyszenia wspomagającego osoby głuchonieme, nie zgłosiła żadnego wniosku dowodowego oraz nie zażądała wezwania biegłych na rozprawę celem uzupełnienia wydanych opinii lub wyjaśnienia wątpliwości (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2011 r., I UK 293/10, LEX nr 811821), głęboka choroba psychiczna (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2005 r., II UK 271/04, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 95), ukończenie przez stronę jedynie szkoły podstawowej specjalnej oraz rozpoznanie u niej przez biegłych upośledzenia umysłowego, prymitywnego rozumienia sytuacji społecznych, słabego poziomu wiadomości ogólnych oraz zaburzenia psychicznego przy jednoczesnym braku jakiegokolwiek inicjatywy dowodowej oraz niestosowaniu się do treści kierowanych do niej wezwań (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2014 r., I UK 363/13, LEX nr 1482341). Z kolei w wyroku z dnia 11 października 2002 r., IV CSK 174/07 (LEX nr 438145) Sąd Najwyższy przyjął, że jeżeli powód, pomimo swej niepełnosprawności, wykazał w dotychczasowym postępowaniu aktywność, a także znajomość prawa w stopniu wskazującym na umiejętne popieranie powództwa, to zarzut uchybienia przepisom art. 5 k.p.c. i 212 k.p.c. zawarty w skardze kasacyjnej, należy uznać za niezasadny.

W niniejszej sprawie nie można uznać, że zachodziła którakolwiek z sytuacji opisanych wyżej, uzasadniających konieczność ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Skarżącego nie można uznać za osobę na tyle nieporadną, aby nie był w stanie formułować adekwatnych do przebiegu postępowania wniosków procesowych, skoro kontestował orzeczenie Wojewódzkiego Zespołu do spraw Orzekania o Niepełnosprawności w L., potem opinie biegłych, przedkładając dokumentację lekarską. Wnioskodawca również w swej wypowiedzi przed Sądem pierwszej instancji podważał opinie biegłych (co podkreśla się w skardze), wskazując na dotychczasowe orzecznictwo zespołów do spraw orzekania o stopniu niepełnosprawności przyznającego mu uprzednio umiarkowany stopień niepełnosprawności.

W odniesieniu do zarzutów naruszenia przepisów postępowania, podkreślić należy, że naruszenie to podlega ocenie kasacyjnej uwzględniającej treść art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., który za uzasadnioną podstawę kasacyjną uznaje tylko takie naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, a punktem odniesienia są przepisy prawa materialnego dotyczące zgłoszonego żądania.

Należy zatem przytoczyć treść art. 2 pkt 10 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, definiujący niepełnosprawność jako trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Ustawodawca charakteryzuje zatem niepełnosprawność za pomocą trzech elementów: 1) biologicznego (zdrowotnego) w postaci naruszenia sprawności organizmu, 2) społecznego, pojmowanego jako niezdolność do wypełniania ról społecznych i 3) ekonomicznego (zawodowego), będącego szczególną postacią niezdolności do wypełniania ról społecznych, jaką jest niezdolność do pracy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2018 r., I UK 255/17, LEX nr 2508633), ale nie chodzi o niezdolność do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291), lecz jako niezdolność do wykonywania zatrudnienia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 sierpnia 2003 r., II UK 386/02, OSNP 2004 nr 12, poz. 213

oraz z dnia 28 stycznia 2004 r., II UK 222/03, OSNP 2004 nr 19, poz. 340).

Zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej lub częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych. Natomiast w myśl ust. 3 tego artykułu, do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Jak wskazał Sąd Najwyższego w przywołanym wyżej wyroku z dnia 6 czerwca 2018 r., I UK 255/17, w art. 4 ust. 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nie chodzi o to, czy osoba zaliczona do lekkiego stopnia niepełnosprawności musi kompensować swoje ograniczenia w pełnieniu ról społecznych przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne, a tylko o porównanie jej zdolności do wykonywania pracy z osobą, która wykazuje się pełną sprawnością psychiczną i fizyczną lub osobą, która swoje braki w tym zakresie odpowiednio kompensuje.

Jeśli zaś chodzi o umiarkowany stopień niepełnosprawności, to warunkiem zaliczenia do niego jest stopień naruszenia sprawności organizmu powodujący niezdolność do wykonywania zatrudnienia albo zdolność do jego wykonywania jedynie w warunkach pracy chronionej oraz konieczność pomocy innej osoby w celu pełnienia ról społecznych jako elementu uczestnictwa w życiu społecznym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2014 r., II UK 360/13, LEX nr 1466628).

Te właśnie aspekty powinny być brane pod uwagę przy dokonywaniu oceny stopnia niepełnosprawności, co w przypadku skarżącego oznacza, że biegli zobowiązani byli rozważyć przede wszystkim, jak stwierdzone ograniczenie sprawności organizmu (na skutek wszystkich występujących schorzeń) wpływa na

jego zdolność do pracy, a mianowicie, czy ma on jedynie istotnie ograniczoną zdolność do pracy w porównaniu do wzorców ustanowionych w art. 4 ust. 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej, czy też może w ogóle nie jest w stanie wykonywać zatrudnienia, a jeżeli już, to jedynie w warunkach pracy chronionej. Tego rodzaju oceny brak w opiniach biegłych. Bez wyjaśnienia tej kwestii nie jest możliwe prawidłowe zastosowanie art. 4 ust. 2 i 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Należy również zauważyć, że w ocenie biegłej pulmonolog (wydającej odrębną opinię) schorzenia pulmonologiczne mogą wpływać na wydolność wysiłkową opiniowanego. Zatem zważywszy na uzależnienie wnioskodawcy od alkoholu powodujące zaburzenia osobowości i przekładające się – wedle pozostałych biegłych - na istotne obniżenie zdolności do pracy, o którym mowa w art. 4 ust. 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, istniały ważne podstawy do uzupełnienia postępowania dowodowego i wydania przez biegłych opinii łącznej.

Sąd Najwyższy bowiem, na bazie art. 285 § 2 k.p.c., na tle indywidualnych stanów faktycznych spraw, przyjmował, że mnogość schorzeń, która powoduje trudność w ustaleniu stopnia naruszenia sprawności organizmu chorego, może uprawnienie sądu wynikające z powyższego przepisu przekształcić w obowiązek dopuszczenia opinia biegłych wydanej po wspólnym badaniu i analizie dokumentacji lekarskiej, uwzględniającej wyniki badania jako całości i zawierającej wspólną konkluzję co do oceny zdolności zatrudnienia osoby badanej (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 kwietnia 1994 r., II URN 12/94, OSNAPiUS 1994 nr 4, poz. 71; z dnia 3 października 1997 r., II UKN 288/97, OSNAPiUS 1998 nr 15, poz. 459; z dnia 10 lutego 2000 r., II UKN 399/99, OSNAPiUS 2001 nr 15, poz. 497; z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 149/04, LEX nr 602672; z dnia 21 maja 2009 r., I UK 3/09, LEX nr 509029; z dnia 26 lipca 2011 r., I UK 29/11, LEX nr 1026622; z dnia 20 listopada 2014 r., I UK 134/14, LEX nr 1642865; z dnia 27 listopada 2014 r., LEX nr 1628946; z dnia 25 kwietnia 2017 r., II UK 192/16, LEX nr 2312023; z dnia 21 listopada 2017 r., I UK 465/16, LEX nr 2428813).

Przeprowadzone w niniejszej sprawie dowody w postaci opinii biegłych nie dały odpowiedzi na pytanie, czy „suma” stwierdzonych wnioskodawcy schorzeń

(ważących wedle odrębnych opinii na jego zdolności do pracy), ich natężenie i wzajemne oddziaływanie, powoduje skutek (bądź nie powoduje takiego skutku) w postaci niezdolności do pracy lub zdolności do pracy wyłącznie w warunkach pracy chronionej.

Należy też zauważyć, że Sąd drugiej instancji zignorował wskazywane przez skarżącego orzeczenia zaliczające go do osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w uprzednim okresie (co nie zostało odnotowane w podstawie faktycznej wyroku). Tymczasem ta okoliczność wymagała sprawdzenia i oceny (przez biegłych), czy nastąpiła poprawa stanu zdrowia uzasadniająca jedynie lekki stopień niepełnosprawności i wyjaśnienia w czym się ona wyraża.

Uzasadniony jest zatem zarzut naruszenia art. 285 § 2 k.p.c. i art. 286 k.p.c. oraz art. 232 zdanie drugie k.p.c., przez zaniechanie przeprowadzenia uzupełniającego postępowania dowodowego w postaci uzupełniającej łącznej opinii biegłych wszystkich specjalności lub też łącznej opinii nowego zespołu biegłych o tych samych specjalnościach co biegli opiniujący już w sprawie lub ewentualnie dodatkowo biegłego z zakresu medycyny pracy z urzędu na okoliczność ustalenia stopnia niepełnosprawności. Zgodnie z art. 232 k.p.c. strony są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę. Wobec powyższego na podstawie art. 232 zdanie drugie k.p.c. sąd posiada uprawnienie do dopuszczenia dowodu niewskazanego przez stronę, przy czym ze wskazanego uprawnienia sąd winien korzystać powściągliwie - w wyjątkowych sytuacjach, aby takie działanie nie prowadziło do utraty przez sąd bezstronności poprzez nierówne traktowanie stron (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2000 r., V CKN 175/00, OSP 2001 nr 7-8, poz. 116). Niemniej jednak w judykaturze stanowczo podkreśla się, że uprawnienie sądu staje się wręcz jego obowiązkiem podjęcia inicjatywy dowodowej z urzędu w razie wystąpienia takiej oczywistej potrzeby albo wręcz konieczności (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 stycznia 2017 r., II CSK 195/16, LEX nr 2203508; z dnia 11 grudnia 2014 r., IV CA 1/14, OSNC 2015 nr 12, poz. 149; z dnia 7 marca 2013 r., II CSK 422/12, LEX nr 1314390; z dnia 27 kwietnia 2012 r., V CSK 202/11, LEX nr 1214614; z dnia 15 stycznia 2010 r., LEX nr 570114). Na płaszczyźnie ubezpieczeń społecznych Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 kwietnia

2015 r., III UK 166/14 (LEX nr 1682216), stwierdził, że absolutyzacja zasady kontradyktoryjności nie może prowadzić do niepełnego rozpoznania stanu faktycznego, a w konsekwencji niewyjaśnienia sprawy w koniecznym zakresie. W sprawie III UK 166/14 uwypuklono, że sąd powinien przeprowadzić odpowiednie postępowanie dowodowe nawet z urzędu, a niepodjęcie inicjatywy w tym wypadku stanowi przesłankę uchylenia wyroku. Nie można stosować prawa materialnego (rozstrzygać sporu) bez wyjaśnienia warstwy faktycznej w zakresie pozwalającym na aplikację tego prawa. Tylko wtedy realizuje się konstytucyjne prawo strony do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Również w wyrokach z dnia 7 listopada 2016 r., III UK 12/16 (LEX nr 2163306) oraz z dnia 15 października 2014 r., I UK 48/14 (LEX nr 1545139) Sąd Najwyższy stwierdził, że dla prawidłowego stosowania prawa materialnego sąd powinien przeprowadzić odpowiednie postępowanie dowodowe nawet z urzędu.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., orzekł jak w sentencji.